

Hoewel het broedseizoen '83 voor veel vogels nog in volle gang is wil^{ik} toch al met opzet de aandacht vestigen op enkele soorten die dit jaar bij uitzondering, óf in opvallend groter aantal dan normaal hun kroost trachten groot te brengen op landgoed "De Utrecht". De soorten zijn resp. Geoorde Fuut, Bergeend, Zwartkopmeeuw, Bosuil en Fluiter. De opzet is om op kort termijn nog aanvullend materiaal te verzamelen. Hierbij is alle medewerking van harte welkom. In dit opzicht komt dit artikel misschien wel gedeeltelijk als mosterd na de maaltijd, maar een eerdere oproep zou waarschijnlijk te veel mensen naar het gebied gelokt hebben en de verleiding buiten de paden te komen was dan mogelijk desastreus geweest met betrekking tot de broedresultaten. Op dit moment is het van geen enkel belang meer de verboden delen van het reservaat te bezoeken ten einde een soort te zien of te tellen. Dit kan uitstekend gebeuren vanaf de bekende plekken aan Goorven en Flaes! De bedoeling is dat er de komende maand(en) nog even extra op genoemde soorten gelet gaat worden, niet alleen op Landgoed de Utrecht, maar vooral ook daar buiten. Immers, een van de dingen die ik me afvraag is of alleen in dit gebied deze soorten in groter aantal dan normaal vertegenwoordigd zijn. Een tweede belangrijke vraagstelling is; Wat zijn nu de broedresultaten? De hieronder verwerkte gegevens zijn helaas vrijwel uitsluitend afkomstig van mij en derhalve nog verre van volledig!

GEORDE FUUT; Normale broedbestand; laatste jaren 4-5 paren!

Het Goorven & Flaes zijn altijd een van de belangrijkste broedgebieden geweest voor de Geoorde fuut, waarvan de Nederlandse populatie in de Atlas van de Nederlandse broedvogels gesteld wordt op; fluctuerend tussen de 30 en de 70 paren.

Op 07-04 zag ik dit jaar de eerste 2 ex. (in zomerkleed); 1 ex. op het Goorven, 1 ex. op de Flaes.

Helaas kwam ik pas op 13-05 hier weer en het aantal was inmiddels opgelopen tot zeker 9 ex. op het Goorven en 1 ex. op de Flaes.

Pas echt groot werd mijn verbazing toen ik op 16-05 liefst 30 ex. telde, verspreid over de Hazekolk, Het Goorven, de Flaes en de hiertussen gelegen kleinere vennetjes. Ook de uitspraak van opzichter van den Berg; "Overal dobberen op 't moment van die Tuutjes, ik denk wel meer dan 20 koppels" spreekt ondanks de bekende "boswachter-fabels" boekdelen! Helemaal merkwaardig was dat 1 ex. die dag gepaard rondzwom met een Kuifduiker (in zomerkleed). Hun baltsgedrag deed een hechte bintenis vermoeden. Helaas werd dit ex. de volgende dag niet meer ontdekt! Al eens eerder, in 1961, werd deze soort op het Goorven gezien, en wel van 07-04 tot 10-04 een paartje en later een solitair ex. Op 07-04 werden toen de balts spelen van het koppeltje bewonderd (A. Wittgen).

Op 17-05 werden samen met Tom Heynen 26 Geoorde futen geteld. Gezien de vogels toen nog niet leken te broeden of te nestelen en zelfs amper baltsneigingen vertoonden kon er nog makkelijk sprake zijn van doortrek! De lagere aantallen die nadien gezien werden onderschreven dit enigszins. Maar die lagere aantallen (b.v. 14 ex. op 04-06 alleen al op het Goorven, de rest van het terrein niet gecontroleerd) duiden nog altijd op een respectabele kolonie, zeker als je er rekening mee houdt dat de vogels toen minder uit de begroeiing kwamen daar ze (als 't goed is) een broedsel te verzorgen hadden!

Op 17-06 kon na een zorgvuldige inspectie van het reservaat, samen met Ad v. Poppel het eerdere vermoeden dat er tot op 16-05 nog sprake was van doortrek worden ontzenuwd. Nu werden in totaal 29 adulte ex. gezien, waaronder zich 7 koppels bevonden die zich lieten vergezellen door jongen. Het was niet uitgesloten dat nog broedende ex. die dag zelfs gemist werden!

Kortom; Het komen tot een juiste populatiegrootte exclusief overzomerende ex. stuit op velerlei problemen.

Gesteld kan toch wel worden dat de broedpopulatie 10-15 paren zal bedragen. Gaan we vervolgens terug in de tijd dan moeten we naar 1961 om voor dit zelfde gebied een broedbestand te vinden van een zelfde orde van grootte. Dat jaar kwamen namelijk 12 koppels tot broeden.

Vervolg Geoorde fuut.

Op grond van de tot op heden bekende gegevens lijkt niet alleen op de Utrecht sprake te zijn van een goed Geoorde futen-jaar. Op Budeldorplein, waar de soort nog nooit broedde, werd vorig jaar 2 x een ex. gezien, vroeg in 't seizoen. Daarna verdween deze. Dit jaar zijn al gedurende lange tijd 2 paartjes aanwezig waarvan echter nóg geen jongen zijn gezien!

Op "de nieuwe aanwinst" van het Soerendonks Goor verbleef ook een tijdje een paar Geoorde futen. Deze verdwenen onverrichter zake.

Wél werd weer broeden vastgesteld op de Malpie waar ook in 1981 en 1982 jongen werden grootgebracht.

De bekende populatie van het Groot meer te Ossendrecht die de laatste jaren slechts 2 paartjes telde blijkt nu te bestaan uit 6 ♂♂ (A.v. Poppel).

Op het Kromven waar in 1981 en 1982 uit het niets 2 koppels verschenen en notabene tot broeden kwamen liet de soort het nu afweten. Dit is echter logisch gezien de biotoopswijziging die heeft plaatsgevonden, door het noodzakelijk geworden, menselijk ingrijpen in de begroeiing van dit ven op de Landschotse heide.

Zoals gezegd; Aanvullende gegevens zijn van harte welkom. Noteer vooral duidelijk het aantal jongen en hun leeftijd, plusminus. Blijf echter buiten de verboden delen van het gebied. Zeker nú moet de rust gewaarborgd blijven!

BERGEEND; Normale broedbestand; Alleen in 1981 1 broedgeval!

Evenals de Scholekster is de Bergeend in Nederland van origine een typische kustvogel die steeds meer de neiging heeft het binnenland te verkennen. Bij de Bergeend wordt dit echter pas vooral met ingang van de 70tiger jaren geconstateerd. Zo werd in 1975 het eerste broedgeval in Limburg pas vastgesteld, en dan nog wellangs de Maas. Ook in het binnenland van Brabant zijn de broedgevallen nog beperkt tot de Grote rivieren, het kleine Brabantse deel van de kust, of net erbuiten. Een uitzondering hierop vormde het broedgeval in 1981 bij de Flaes.

Nadat al jaren achtereen in het broedseizoen regelmatig 1-3 ex. in het reservaat verbleven werd hier op 09-07-'81 door Hans Cornelissen en Tom Heynen een ♂ Bergeend waargenomen met 6 juvenillen. Helaas kwam hiervan slechts 1 jong groot!

Nu, in 1983 zag ik reeds op 07-04 een ♂ op de Flaes. Nadien bleven mijn waarnemingen slechts beperkt tot het regelmatig zien van een mannelijk ex. dat opvallend veel tussen de Hazekolk en de vennetjes tussen Goorven & Flaes bleek te pendelen.

Op 17-06 werden bij die vennetjes tussen Goorven & Flaes door Ad v. Poppel en mij een paartje met **vier** vrij grote juv. gezien! Diezelfde dag nog leverde een zoekactie naar aanleiding van verdacht gedrag (alarmerend rondvliegen) van een paartje bij de Hazekolk een groepje van 7 juv. op. Deze waren iets jonger!

ZWARTKOPMEEUW; Normale broedbestand; 0-1 broedpaar!

Mogelijk in 1933, zeker in 1935 vond het eerste broedgeval van de Zwartkopmeeuw plaats in Nederland, en wel op Schouwen. Het eerste legsel in Noord Brabant werd in 1963 gevonden op de schorren bij de Heen. Verder geeft de Avifauna van Noord Brabant (die in 1967 verscheen) met betrekking tot deze soort alleen nog twee waarnemingen bij het Groot Meer te Ossendrecht.

In 1974 ontdekte Ad v. Poppel bij het Goorven een broedende Zwartkopmeeuw. Hoewel een eerder broeden (bij Budeldorplein bijvoorbeeld) niet is uitgesloten was dit voor we kunnen nagaan het eerste broedgeval voor de Kempen én zeker voor 't 5-jarige SOVON-broedvogelproject de enige nestplaats in Nederland buiten de kust, 't Ysselmeer en randen van estuaria. De Zwartkopmeeuw is dan ook veel meer dan de Kokmeeuw, een uitgesproken kustvogel!

Een Zwartkopmeeuw aan de Flaes op 18-05-'78 die ik tot 20-06 regelmatig terugzag, op steeds vrijwel dezelfde plek, vormde de eerste waarneming na 1975 en zou het begin betekenen van een hele reeks waarnemingen binnen ons werkgebied. Bovendien is het best mogelijk dat de soort hier dat jaar broedde! Wat later in broedseizoen '78 werden verscheidende keren meerdere ex. geteld bij Budeldorplein

Vervolg Zwartkopmeeuw.

waar in 1980 broeden werd vastgesteld. Ook in 1980 vond het tweede broedgeval plaats aan het Goorven (A.v. Poppel). Bijna jaarlijks werd hier voortaan incidenteel een Zwartkopmeeuw gezien en in principe zou dus best voorheen en erna nog een paartje in een uiterste hoek van de Kokmeeuwenkolonie aan onze oplettendheid ontsnapt kunnen zijn.

Anders was het dit jaar ('83); Reeds op 07-04 werd een ex. gehoord bij het Goorven. Nog diezelfde dag zag ik 2 ex. tussen een groep fouragerende Kokmeeuwen op 'n akker bij de Grijze Steen (Casteren) opvliegen, die zich in de richting van "De Utrecht" begaven. Op 16-05 ontdekte ik in de kolonie aan de zuidwestzijde van het Goorven een Zwartkopmeeuw broedend op 1 ei. Aan de noordzijde van de inham in die hoek van het ven bleek even later nog een ex. duidelijk en langdurig in broedhouding tussen de vele Kokmeeuwen zitten. Opvallend was dat de nesten op hogergelegen plaatsen (buntpollen) zaten en dus boven de Kokmeeuwnesten uitstaken. Een derde nestplaats werd die dag nog vastgesteld tussen het Goorven en de Flaes.

Een paar dagen later tenslotte ontdekte Marco Bakermans enkele meters van laatstgenoemd nest nog een broedplaats! Het totaal is dan op liefst 4 paar gekomen, en van een volledige telling is tot op dat moment nog geenszins sprake.

Op 17-06 leverde extra aandacht voor de soort tijdens een Kokmeeuwentelling door Ad van Poppel en mij echter geen nieuwe broedgevallen meer op. (De Kokmeeuwen bleken met een populatie van tussen de 3500 en de 4000 paren iets vooruit gegaan!)

Bij Budeldorplein verblijven dit jaar zeker 2 paartjes (+ een tweede-jaars vogel).

Wederom een Zwartkopmeeuw gewoon op het agrarische land tussen de Kokmeeuwen nam ik nog waar op 10-06 bij Hoogeloon. Dit geeft wel aan dat je ook buiten de eigenlijke broedplaats aandachtig op de soort moet blijven letten! Let vooral op de opvallend zwarte kap die tot ver in de nek doorloopt, de zware helrode snavel, en de lichte vleugels (zonder zwarte vleugelpunten). Alle gegevens omtrent 't voorkomen van de Zwartkopmeeuw in de Kempen stel ik zeer op prijs, maar laat wel de rust in het broedgebied zwaarder tellen dan een waarneming van de soort!

BOSUIL; Normale broedbestand; de laatste jaren zeker 3, maximaal 5 á 6 paren.

In de Avifauna van Noord Brabant ('67) werd al het vermoeden geuit dat deze Uilensoort zich langzaam maar zeker aan het uitbreiden was! Hoewel we in de Kempen tot voor enkele jaren terug maar enkele, traditionele broedgebieden kenden, werd vorig jaar ook buiten deze plaatsen door enkele mensen wat meer op de soort gelet. Aanleiding daarvoor was dat de Bosuil steeds meer in nieuwe terreinen gehoord werd, wat sterk een vooruitgang deed vermoeden! We kwamen dat jaar ('82) al tot c.a. 30 paartjes en sprake van een volledige telling was er niet.

na een broedgeval in 1960
De Bosuil die waarschijnlijk tot de tweede helft van de zeventiger jaren nog op de Utrecht ontbrak bleek dat teljaar weer evenals in '80 en '81 met 3-4 paartjes hier vertegenwoordigd te zijn. De mogelijkheid dat een paartje gemist werd is niet uitgesloten, doch erg onwaarschijnlijk gezien onze vele nachtelijke activiteiten in dit gebied in verband met de Nachtzwaluw-telling.

Dit jaar had ik in jan./febr./maart de Bosuil op de Utrecht niet gecontroleerd. Des te meer verbaasd was ik, toen ik op 30-05 's nachts over een betrekkelijk klein oppervlak 3 mannetjes hoorde roepen, allen in een deel van de Utrecht waar de soort nog nooit was waargenomen. Een rede te meer om 't gehele landgoed eens te controleren.....

Dit gebeurde op 02-06 's avonds t/m. 03-06 's ochtends samen met Marco Bakermans en met behulp van een cassetterecorder. De recorder was amper nodig want eenmaal geactiveerd bleek 1 roepend mannetje een kettingreactie teweeg te brengen onder de (naar bleek) dicht verspreide Bosuilen. In totaal kwamen we tot tenminste 9 roepende ôô en op een geheel andere plek werden 2 juv. gehoord. Zeker 10 paar dus! gebaseerd op onze telling van vorig jaar zou dat c.a. 30 % van de Kempische populatie betekenen! Of lag de Kempische populatie in het algemeen, dit jaar ook veel hoger dan voorheen? That's the question.....

FLUITER; Normale broedbestand; 8-15 zanposten, de laatste jaren echter beduidend minder!

De Fluiters is een soort die enkele specifieke eisen aan haar biotoop stelt; Het voornaamste kenmerk is een vrij open kruinlaag die nodig is voor de opvallende baltsvlucht van de vogel die zich laat omschrijven als " 'n fladderende vlucht van hoog naar laag, begeleid door een onmiskenbaar trillertje". Zodoende moet de ondergroei weer wat dichter zijn zo dat de Fluiters makkelijk kan invallen. Verder biedt dit beschutting voor de nestplaats.

De Hertgang voldeed altijd prima aan deze eisen van de Fluiters en dit kwam dan ook tot uiting in het aantal zangposten die hier telkens werden vastgesteld; 1957; 24, 1958; 12, 1971; 5, 1972; 8, 1974; slechts 1, 1975; 3-6, 1976; 7, 1977; 9, 1978; 13 en in 1979; 9. Duidelijk is te zien dat in vrij kort tijdsbestek, werkelijk van het ene op het andere jaar, het aantal zangposten kan halveren. Dit is typerend voor de Fluiters. In slechte jaren zal de soort dan ook zeer hoge eisen stellen aan haar broedgebied, in betere tijden neemt de Fluiters 't niet zo nauw; In 1980 werden in de Hertgang op schandalige wijze de mooiste en dikste bomen gekapt en het gebied werd té open. Dit resulteerde in 1 (mogelijke) broedgeval in 1981 en zeker niet veel meer in 1982.

Buiten de Hertgang kwamen op de Utrecht vrijwel jaarlijks 1 paartje Fluiters tot broeden in de Tulder, en incidenteel nog 'n paartje elders op het Landgoed. In 1983 was waarschijnlijk sprake van zo'n "goed Fluiters-jaar waarin de soort minder eisen stelt aan het biotoop", want het lijkt me sterk dat een opleving naar 8 z.p.'s te danken is aan een bep. biotoopswijziging in de Hertgang. Naar mijn idee is er in dit jaar tijdsverschil weinig veranderd. Ook buiten de Hertgang zongen nu op veel nieuwe plaatsen gedurende langere tijd Fluiters. Op tenminste 7 plekken werd de karakteristieke zang regelmatig gehoord. Dat brengt het totaal op tenm. 15 z.p.'s.

Let wel!; Hoewel alleen duidelijk niet-doortrekkende ex. zijn meegeteld, spreek ik voor alle voorzichtigheid over ZANGPOSTEN en niet over broedparen! Dit kan dus inhouden dat zich hieronder ongepaarde mannetjes bevinden, wat vrijwel oncontroleerbaar is!

Belangrijk vind ik het om te horen hoe de territoriumbezetting dñt jaar was in andere gebieden. Het wordt zeer op prijs gesteld wanneer de gegevens voorzien worden van begeleidend materiaal dat wat zegt over het aantal z.p.'s in voorgaande jaren én het biotoop.

Literatuur;

Erve, van F.J.H. c.s. - Avifauna van Noord -Brabant (1967).

Teixeira, R.M. - Atlas van de Nederlandse broedvogels. (1979).

En verder diverse maandverslagen van de voormalige Vogel-Inventarisatiewerkgroep-Midden-Brabant, daterende uit de jaren 1960 t/m. 1968.

TER AFSLUITING;

In de volgende Blauwe Klauwier wil ik een serie artikelen starten die handelen over de vogels van Landgoed "De Utrecht". De spits zal worden afgebeten met de bespreking van de Duikers t/m. de Ganzen.

Wie denkt aanvullende gegevens te hebben met betrekking tot deze soorten en dit gebied kan deze (tijdig!) naar mij opsturen. Er zal naar gestreefd worden een zo volledig mogelijk beeld te schetsen! Op 't eind van de serie zal een allesbevattend verslag worden uitgebracht!

Lex.

Marialaan 26, 5541 CD Reusel.
tel; 04976-2271.